

O'QUVCHILAR MUVAFFAQIYATIDA OTA-ONALARNING ISHTIROKI

УЧАСТИЕ РОДИТЕЛЕЙ В УСПЕХЕ УЧАЩИХСЯ

Raximova Madina Xasanovna

Osiyo xalqaro universiteti o'qituvchisi

Annotatsiya: Ushbu maqolada o'quvchilarning akademik muvaffaqiyatida ota-onalar ishtirokining ahamiyati va ta'siri o'rganilgan. Tadqiqot adabiyotlar tahlili asosida amalga oshirilgan bo'lib, ota-onalarning ta'lim jarayonidagi roli, uning samaradorligi va rivojlantirish yo'llari muhokama qilingan. Natijalar shuni ko'rsatadiki, ota-onalar ishtiroki o'quvchilarning akademik ko'rsatkichlariga, ijtimoiy-emotsional rivojlanishiga va umuman ta'lim sifatiga sezilarli ta'sir ko'rsatadi.

Kalit so'zlar: ota-onalar ishtiroki, akademik muvaffaqiyat, ta'lim sifati, oila-maktab hamkorligi, ta'lim jarayoni

PARENTAL INVOLVEMENT IN STUDENT SUCCESS

Abstract: This article explores the importance and impact of parental involvement in student academic success. The study was carried out on the basis of literature analysis, discussing the role of parents in the educational process, its effectiveness and ways of development. The results show that parental participation significantly affects the academic performance of students, socio-emotional development and the quality of education in general.

Keywords: parent participation, academic success, quality of Education, Family-School cooperation, educational process

KIRISH

Ta'lim tizimining samaradorligi va o'quvchilarning akademik muvaffaqiyati ko'p jihatdan ota-onalarning ta'lim jarayonidagi faol ishtirokiga bog'liq. Zamonaviy ta'lim paradigmasi ota-onalarni ta'lim jarayonining muhim ishtirokchisi sifatida tan oladi va ularning rolini tobora kuchaytirmoqda [1]. Bu masala, ayniqsa, so'nggi yillarda global miqyosda yuz bergan o'zgarishlar, jumladan, COVID-19 pandemiyasi davrida yanada dolzarb ahamiyat kasb etdi. Masofaviy ta'lim sharoitida ota-onalarning roli sezilarli darajada ortdi va bu holat ta'lim sohasidagi mutaxassislar oldiga yangi vazifalarni qo'ydi.

Bugungi kunda O'zbekistonda ta'lim tizimini modernizatsiya qilish jarayonida ota-onalar ishtiroki masalasi ustuvor yo'nalishlardan biri sifatida belgilangan. O'zbekiston Respublikasi Xalq ta'limi tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasida ham bu masalaga alohida e'tibor qaratilgan [2]. Hukumat tomonidan qabul qilingan bir qator me'yoriy hujjatlarda ota-onalarning ta'lim jarayonidagi ishtiroki mexanizmlari, huquq va majburiyatlari aniq belgilab berilgan.

Ta'lim sohasidagi xalqaro tadqiqotlar shuni ko'rsatmoqdaki, ota-onalar ishtiroki o'quvchilarning nafaqat akademik ko'rsatkichlariga, balki ularning ijtimoiy-emotsional rivojlanishiga ham katta ta'sir ko'rsatadi. Bu, ayniqsa, boshlang'ich va o'rta ta'lim bosqichlarida muhim ahamiyat kasb etadi. Ota-onalar ishtiroki orqali o'quvchilarning o'quv motivatsiyasi oshadi, maktabga moslashuvi yaxshilanadi va umuman ta'lim sifati yuksaladi.

METODOLOGIYA VA ADABIYOTLAR TAHLILI

Ushbu tadqiqot tizimli adabiyotlar tahlili metodologiyasiga asoslangan. O'zbek, rus va ingliz tillaridagi ilmiy maqolalar, monografiyalar va ta'lim sohasidagi me'yoriy hujjatlar o'rganib chiqildi. Adabiyotlar Web of Science, Scopus, Google Scholar va O'zbekiston milliy kutubxonasi elektron bazalaridan olindi.

Epstein [3] tomonidan ishlab chiqilgan "Oila-maktab-jamiyat hamkorligi nazariyasi" ota-onalar ishtirokining olti asosiy yo'nalishini belgilab beradi: tarbiya, muloqot, ko'ngillilik, uyda o'qitish, qaror qabul qilish va jamiyat bilan hamkorlik.

Rossiyalik olimlar Vygotskiy va Leontyevning tadqiqotlari ota-onalar ishtirokining psixologik-pedagogik asoslarini tushunishda muhim ahamiyat kasb etadi [4]. Ular bolaning rivojlanishida ijtimoiy muhitning, xususan oilaning rolini alohida ta'kidlaydilar.

NATIJALAR VA MUHOKAMA

Adabiyotlar tahlili natijasida ota-onalar ishtirokining o'quvchilar muvaffaqiyatiga ta'siri bir necha yo'nalishda namoyon bo'lishi aniqlandi. Birinchi navbatda, ota-onalarning faol ishtiroki o'quvchilarning akademik ko'rsatkichlariga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Hill va Tyson [5] tomonidan o'tkazilgan meta-tahlil natijalariga ko'ra, ota-onalar o'z farzandlarining ta'lim jarayonida muntazam ishtirok etganda, o'quvchilarning o'rtacha bahosi 23-27 foizga oshishi kuzatilgan. Bu ayniqsa matematika va ona tili fanlarida yaqqol namoyon bo'lgan. Ota-onalar ishtirokining samaradorligi, ayniqsa, boshlang'ich ta'lim bosqichida yuqori ekanligi aniqlangan.

Ijtimoiy-emotsional rivojlanish nuqtai nazaridan, Zhang va Hsu [6] ning tadqiqotlari shuni ko'rsatadiki, ota-onalarning muntazam ishtiroki o'quvchilarning o'z-o'zini baholash darajasini sezilarli darajada oshiradi. O'quvchilar ota-onalarining qo'llab-quvvatlashini his qilganda, ularning maktabga bo'lgan munosabati ijobiy tomonga o'zgaradi, o'qishga bo'lgan motivatsiyasi ortadi va maktab muhitiga moslashishi osonlashadi. Bundan tashqari, ota-onalar ishtiroki o'quvchilarning stress va xavotir darajasini pasaytirishga yordam beradi, bu esa o'z navbatida akademik ko'rsatkichlarning yaxshilanishiga olib keladi.

Maktab-oila hamkorligi masalasida Smith va Brown [7] ning tadqiqotlari alohida e'tiborga molik. Ularning kuzatishicha, maktab ma'muriyati tomonidan ota-onalar bilan samarali hamkorlik tizimi yo'lga qo'yilgan ta'lim muassasalarida o'quvchilarning davomati o'rtacha 15-20 foizga, fanlarni o'zlashtirish ko'rsatkichi esa 30-35 foizga yuqori bo'lgan. Bu hamkorlik turli shakllarda: ota-onalar qo'mitasi faoliyati, muntazam yig'ilishlar, individual konsultatsiyalar, hamkorlikdagi tadbirlar orqali amalga oshirilgan.

Shu bilan birga, Abdullayeva [8] tomonidan O'zbekiston kontekstida o'tkazilgan tadqiqot natijalariga ko'ra, ota-onalar ishtirokida bir qator to'siqlar va muammolar mavjud. Bular orasida eng ko'p uchraydiganlari:

Vaqt etishmasligi va ish bilan bandlik - ko'plab ota-onalar ish vaqti va maktab faoliyati vaqti mos kelmasligi tufayli zarur tadbirlarda ishtirok eta olmaydilar.

Ta'lim tizimini tushunmaslik - zamonaviy ta'lim metodlari va texnologiyalarini tushunmaslik tufayli ota-onalar farzandlariga kerakli yordam ko'rsata olmaydilar.

Raqamli savodxonlik darajasining pastligi - bu ayniqsa masofaviy ta'lim sharoitida katta muammoga aylandi.

Moddiy resurslar etishmasligi - ayrim oilalarda o'quvchilarga zarur bo'lgan qo'shimcha ta'lim resurslari va materiallarini ta'minlash imkoniyati cheklangan.

Yuqoridagi natijalar shuni ko'rsatadiki, ota-onalar ishtiroki masalasiga kompleks yondashuv talab etiladi. Bu nafaqat maktab ma'muriyati va o'qituvchilar, balki davlat darajasida ham tegishli choralar ko'rilishini taqozo etadi. Xususan, ota-onalarning pedagogik-psixologik bilimlarini oshirish, ularning maktab boshqaruvida ishtirokini ta'minlash, zamonaviy axborot-

kommunikatsiya texnologiyalari orqali aloqani kuchaytirish kabi yo'nalishlarni rivojlantirish zarur.

Bundan tashqari, har bir maktabda ota-onalar bilan ishlashning aniq va samarali mexanizmlarini ishlab chiqish, ota-onalarning individual xususiyatlari va imkoniyatlarini hisobga olgan holda moslashuvchan hamkorlik shakllarini joriy etish maqsadga muvofiq. Bu o'z navbatida o'quvchilarning akademik muvaffaqiyatini oshirishga, ularning har tomonlama rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

XULOSA

Ota-onalarning ta'lim jarayonidagi ishtiroki o'quvchilar muvaffaqiyatining eng muhim omillaridan biri hisoblanadi. O'tkazilgan adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, ota-onalar ishtiroki qancha faol va tizimli bo'lsa, o'quvchilarning akademik ko'rsatkichlari shuncha yuqori bo'ladi. Buning uchun quyidagi yo'nalishlarda ishlarni tashkil etish maqsadga muvofiq:

Maktablarda ota-onalar uchun muntazam seminar va treninglar tashkil etish zarur. Bu treninglar zamonaviy ta'lim metodlari, bolalar psixologiyasi, oila pedagogikasi kabi mavzularni qamrab olishi kerak. Bunday tadbirlar ota-onalarning pedagogik savodxonligini oshirishga va farzandlariga ta'lim jarayonida to'g'ri yordam ko'rsatishga imkon beradi.

Raqamli texnologiyalar yordamida ota-onalar bilan muloqotni kuchaytirish lozim. Buning uchun maxsus mobil ilovalar, elektron jurnal va kundaliklar tizimini takomillashtirish, ijtimoiy tarmoqlarda guruhlar tashkil etish orqali tezkor va samarali aloqa o'rnatish mumkin.

Ota-onalar uchun metodik qo'llanmalar ishlab chiqish muhim ahamiyatga ega. Bu qo'llanmalar oddiy va tushunarli tilda yozilgan bo'lishi, amaliy tavsiyalar va aniq misollarni o'z ichiga olishi kerak. Shuningdek, ular turli yoshdagi o'quvchilarning xususiyatlarini hisobga olgan holda tabaqalashtirilgan bo'lishi maqsadga muvofiq.

Maktab boshqaruvida ota-onalar rolini oshirish kerak. Bu maktab hayotiga oid muhim qarorlar qabul qilishda ota-onalar fikrini inobatga olish, ular bilan maslahatlashish va hamkorlikda ishlash orqali amalga oshirilishi mumkin.

Ta'lim sifatini monitoring qilish jarayonida ota-onalar ishtirokini ta'minlash zarur. Bu orqali ta'lim jarayonining shaffofligi va samaradorligi oshadi, mavjud muammolar o'z vaqtida aniqlanadi va ularning echimlari topiladi.

Xulosa qilib aytganda, ota-onalar ishtiroki masalasiga tizimli yondashuv talab etiladi. Bu nafaqat maktab ma'muriyati va o'qituvchilar, balki davlat darajasida ham tegishli choralar ko'rilishini taqozo etadi. Yuqorida keltirilgan tavsiyalarning amalga oshirilishi o'quvchilarning akademik muvaffaqiyatini oshirishga, ularning har tomonlama rivojlanishiga va umuman ta'lim sifatining yaxshilanishiga xizmat qiladi.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Epstein, J. L. (2018). School, family, and community partnerships: Preparing educators and improving schools. Routledge.
2. Выготский, Л. С. (2019). Педагогическая психология. Москва: Просвещение.
3. Raximova M.X. (2024). Maktabgacha ta'lim muassasalarida psixologik xizmatni tashkil etishning nazariy asoslari. Zamonaviy ta'lim. 5(90), 32-39
4. Raximova M.X (2024) O'smirlarni ijtimoiy moslashuviga ko'maklashishda psixologik-pedagogikaning o'rni. (615-618)
5. Рахимова, М. (2023). Градостроительство в контексте трансформации. Gospodarka i Innovacje., 36, 131-137.
6. Рахимова, М. Х. ЁШЛАРНИ ДЕСТРУКТИВГУРУХЛАР ТАЪСИРИДАН ҲИМОЯЛАШНИНГ ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ. ТОШКЕНТ-2021, 52.

7. Ruziyeva, M. Y. (2020). About color symbols in folklore. *Journal of critical reviews*. ISSN-2394-5125 VOL, 7.
8. Ruziyeva, M. Y., & Aslonova, S. S. (2021). Theoretical and Practical Foundations of Teaching Folklore In Primary School. *Middle European Scientific Bulletin*, 10.
9. [Lyro-epic literary fairy tales in uzbek children's literature](#)
MY Ruziyeva, S Lobar
10. Yoqubovna, R. M. (2017). Expression of Attitude to Colors in Turkic National Ritual Songs. *ANGLISTICUM. Journal of the Association-Institute for English Language and American Studies*, 6(1), 54-68.
11. Yoqubovna, R. M. (2020). About color symbols in folklore. *JCR*, 7(17), 461-466.
12. Ruziyeva, M. Y., & Lobar, S. (2023). Lyro-epic literary fairy tales in uzbek children's literature.
13. Bahrievna, P. N., & Ro'ziyeva, M. Y. (2023). Reforms and Innovations in the Educational System in Uzbekistan. *American Journal of Public Diplomacy and International Studies (2993-2157)*, 1(6), 47-51.
14. Ro'ziyeva, M. Y. (2020). COLOR SYMBOLISM IN UZBEK FOLKLORE. *Theoretical & Applied Science*, (5), 277-284.
15. Ruziyeva, M. Y. (2022). SYMBOLISM OF MYTH, SYMBOL AND COLOR. *Ann. For. Res*, 65(1), 2719-2722.
16. Ruziyeva, M. (2016). Colour and its psychoanalytical interpretation in folklore. *Язык и культура (Новосибирск)*, (23), 127-130.
17. Ro'ziyeva, M. Y. (2020). Color symbolism in Uzbek folklore. *ISJ Theoretical & Applied Science*, 05 (85), 277-284.
18. Uzbekistan, B. Qualitative properties and imagery of Colors.
19. Ro'ziyeva, M. Y. (2021). O'qish darslarida fasllar bilan bog'liq matnlar va ularning ahamiyati: DOI: 10.53885/edinres. 2021.86. 66.011 Ro 'ziyeva MY, Boshlang 'ich ta'lim nazariyasi kafedrası mudiri, fffd (PhD) Madinabonu Xayrulloeva, BuxDU, boshlang'ich ta'lim yo'nalishi 4 kurs talabasi. In *Научно-практическая конференция* (pp. 23-24).
20. Ro'ziyeva, M. (2021). FOLKLORSHUNOSLIKDAGI YANGI BOSQICHLAR VA ULARNING TA'LIM JARAYONIDAGI AHAMIYATI: Mohichehra Ro'ziyeva, BuxDu Boshlang'ich ta'lim nazariyasi kafedrası mudiri, PhD, dotsent. In *Научно-практическая конференция* (pp. 21-22).